

MEDIATA'LIMNING YOSHLAR HAYOTIGA IJOBIY TA'SIRI VA ULARNING FALSAFIY DUNYOQARASHINI YUKSALTIRISHDAGI O'RNI

Ismoilov Najmiddin Boysoatovich

Termiz davlat Pedagogika institute

Pedagogika va Ijtimoiy fanlar fakulteti

“Falsafa, ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi”

kafedrasi o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada media ta'limning yoshlar hayotiga bo'lgan ijobiy ta'siri va ularning falsafiy dunyoqarashini yuksaltirishdagi o'rni o'rganiladi. Mediata'lim yoshlarning axborot olish, tahlil qilish va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ommaviy axborot vositalari va internet orqali yoshlar global ijtimoiy, siyosiy va madaniy jarayonlardan xabardor bo'lib, ularni to'g'ri anglash va baholashga o'rgatadi. Maqola yoshlarning shaxsiy va ma'naviy rivojlanishiga mediata'limning ta'sirini, shuningdek, ularning falsafiy dunyoqarashini shakllantirishda media ta'limning ahamiyatini yoritadi. Mediata'lim yoshlarni o'zligini anglash, axloqiy qarorlar qabul qilish, adolat va haqiqatni izlashga undaydi. Shu bilan birga, maqolada mediata'limning yoshlarni jamiyatga moslashtirishdagi roli va ularning ijtimoiy mas'uliyatini oshirishga yordam berishi ko'rsatilgan.

Kalit so'zlar: *Mediata'lim, Falsafiy dunyoqarash, Axborot vositalari, Tanqidiy fikrlash, Ma'naviy rivojlanish, Shaxsiy rivojlanish, Ijtimoiy mas'uliyat, Ommaviy axborot vositalari (OAV), Axloqiy qadriyatlar, Estetik qadriyatlar, Falsafiy tafakkur, Ijtimoiy va madaniy jarayonlar, Shaxsiyatni shakllantirish, Yoshlarning faolligi, Ma'naviy o'sish, Yoshlar tarbiyasi.*

ABSTRACT

This article explores the positive impact of media education on youth life and its role in elevating their philosophical worldview. Media education plays an important role in developing young people's information acquisition, analysis and critical thinking skills. Through the media and the internet, young people are aware of global social, political, and cultural processes, teaching them to properly understand and evaluate them. The article highlights the impact of media education on the personal and spiritual development of young people, as well as the importance of media education in shaping their philosophical worldview. Media education encourages young people to realize their identity, make moral decisions, seek justice and truth. At the same time, the article indicated the role of media education in adapting young people to society and helping to increase their social responsibility.

Keywords: *Media education, Philosophical worldview, Media, Critical thinking, Spiritual development, Personal development, Social responsibility, Mass media (mass media), Moral values, Aesthetic values, Philosophical thinking, Social and cultural processes, Personality formation, Youth activity, Spiritual growth, Youth education.*

KIRISH

Bugungi kunda, mediata'lim nafaqat yoshlar, balki jamiyatning har bir a'zosining rivojlanishi uchun muhim bir vositaga aylangan. Mediata'lim – bu turli ommaviy axborot vositalaridan (televideniye, radio, internet, matbuot) foydalanish va ularni maqsadga muvofiq, to'g'ri va samarali ishlatish san'ati hisoblanadi. Yoshlarning falsafiy dunyoqarashi, o'z-o'zini anglash, ma'naviy va axloqiy jihatdan rivojlanishida media ta'limning o'rni beqiyosdir. Ushbu maqolada media ta'limning yoshlar hayotiga ta'siri, ularning dunyoqarashini shakllantirishdagi roli va shu bilan birga, bu ta'sirning ijobiy tomonlari ko'rib chiqiladi.

Mediata'lim va yoshlar: umumiy tushuncha.

Mediata'lim – bu ommaviy axborot vositalaridan (OAV) foydalanish, ularning yordami bilan axborot olish va bu axborotlarni to'g'ri va samarali tarzda ishlatish san'atidir. Mediata'lim nafaqat axborotlarni filtrlash va tanlash, balki ular asosida qarorlar qabul qilish, tahlil qilish va tanqidiy fikrlashni o'rgatadi. Bugungi kunda mediata'lim nafaqat maktab va universitetlarda, balki turli o'quv kurslari, onlayn resurslar va boshqa vositalar orqali ham yoshlarni tarbiyalashda muhim o'rin tutadi. Yoshlarning dunyoqarashi, qarashlari va ijtimoiy pozitsiyalarini shakllantirishda mediata'limning o'rni katta.

Mediata'limning asosiy maqsadi sifatida yoshlarning media savodxonligini oshirish, ularda media madaniyatini shakllantirish, medialarning salbiy kontentlaridan himoya qilish, manipulyatsiya qurboniga aylanib qolishiga yo'l qo'ymaslik, shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilish va zamonaviy dunyoda axborotlarni ongli ravishda izlash, talqin qilish va qo'llash, dunyoqarashini kengaytirish orqali kommunikativ ko'nikmalarini va media kompetensiyalarini rivojlantirish vazifalarni ta'limning oldiga qo'yishdir. Buning uchun xar bir ta'lim maskanlarida bosqichma-bosqich media ta'limni joriy etish maqsadga muvofiqdir. Media ta'lim hozirgi davrda shaxsning ommaviy axborot vositalari orqali rivojlanish jarayonini anglatadi. Mediata'lim — bu media mahsulotlari bilan: muloqot madaniyatini kommunikativ imkoniyatlari tanqidiy tafakkuri media matnini to'liq qabul qilish; tahlil qilish hamda baholashdan iborat. Mediata'limning kontseptual asoslarini aniqlash bo'yicha, amaliy fanlarni o'qitish jarayonida media ta'limning pedagogik ta'sir, amaliy harakatli soha sifatida shaxsga ta'sir ko'rsatishi, boshlang'ich va umumiy o'rta ta'lim maktablari

uchun media ta'lim vazifalarini ishlab chiqish yo'nalishida, media ta'limni pedagogik texnologiya sifatida amalga oshirishni loyihalash bosqichlarini yaratish ustida olimlar tadqiqot ishlari olib borganlar. Shu vaqtga qadar media pedagoglar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar hamda kuzatishlar natijasida shu narsa ma'lum bo'ldiki, dunyoda media ta'limning yagona kontsepsiyasi mavjud emas. Mediata'lim tarixidagi umumiy o'zgarishni Yunesko va Yevropa Ittifoqining Atilini o'rganish muammolari bo'yicha maslahatchisi L.Masterman tomonidan kiritilgan.

“**Media**” atamasi – XX asrda dastlab ommaviy madaniyatni shakllantiruvchi vositalarga nisbatan qo'llangan. Mediata'lim yoshlarda mediamadaniyatni va savodxonlikni shakllantirib, ma'naviy estetik va intellektual jihatdan ularning nutqini, mulohaza qilish va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bugungi axborotlashgan jamiyatda internet tarmogi yordamida turli sahifalardan, jumladan, **Youtube, Mytube, Facebook, Telegram, Instagram, WhatsApp, Twitter** kabi axborot uzatish vositalaridan olinayotgan turli xil ko'rinishdagi axborotlarni yopish va taqiqlash, uzatilayotgan turli syujetlarni chegaralashning imkoniyati kamroq bo'lganligi sababli, katta sahnada — Mediata'lim tushunchasining paydo bo'lishi, uning kelajakda ta'lim sohasida rivojlanishi imkoniyatlarini yanada orttirib yuboradi. Mediata'lim yoshlarning ma'naviy va axloqiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Ommaviy axborot vositalari orqali yoshlar o'zlari yashayotgan jamiyat, global miqyosdagi voqealar, ijtimoiy, siyosiy, madaniy masalalar haqida ma'lumot olishadi. Mediata'lim yoshlarni faqat axborot bilan ta'minlamaydi, balki ularga turli axloqiy va estetik qadriyatlarni ham o'rgatadi. Shu tariqa, yoshlar haqiqatni aniqlash, to'g'ri va adolatli qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Mediata'lim orqali yoshlar ongli ravishda o'zlariga mos bo'lgan g'oyalar va qadriyatlarni tanlaydi, jamiyatda faollik ko'rsatadi. Mediata'lim yoshlarni faqat axborot bilan ta'minlamaydi, balki ularga fikrlarni mustaqil ravishda shakllantirish, turli nuqtai nazarlarga ochiq bo'lish, mantiqiy va tanqidiy fikrlashni o'rgatadi. OAV va internet orqali yoshlar turli ijtimoiy va madaniy muammolarni tahlil qilish, ularning yechimlarini izlashga o'rgatiladi. Mediata'limning samarali vositalari yoshlarni turli masalalar yuzasidan o'ylashga, analitik va kreativ fikrlashga undaydi. Shu bilan birga, yoshlar o'z salohiyatini maksimal darajada namoyon etish imkoniyatiga ega bo'ladi. Mediata'lim, shuningdek, yoshlarning global miqyosda va mahalliy jamiyatda ijtimoiy mas'uliyatni his qilishini kuchaytiradi.

Mediata'lim yoshlarning dunyoqarashi va shaxsiy rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Bu jarayon yoshlarni axborotlarni to'g'ri qabul qilish va tahlil qilish, tanqidiy fikrlash va axloqiy qarorlar qabul qilishga o'rgatadi. Mediata'lim yordamida yoshlar nafaqat axborot olishadi, balki ularni jamiyatdagi o'zgarishlarga mos

ravishda anglab yetadilar va o'z salohiyatlarini to'liq ochib beradilar. Bu o'rinda mediata'limning o'zni, yoshlarning ma'naviy va axloqiy jihatdan rivojlanishiga xizmat qiladigan bir vosita sifatida alohida ahamiyatga ega.

Media ta'lim va yoshlarning ma'naviy rivojlanishi.

Mediata'lim – bu media vositalari, ya'ni ommaviy axborot vositalari orqali ta'lim va tarbiya berish jarayonidir. Hozirgi kunda, texnologiyalarning jadal rivojlanishi va internetning keng tarqalishi bilan mediata'lim yoshlarning ma'naviy va axloqiy rivojlanishiga muhim ta'sir ko'rsatmoqda. Media vositalari yordamida ta'lim olish faqat bilimlarni o'zlashtirishni emas, balki yoshlar ongini shakllantirishni, ular uchun to'g'ri axloqiy yo'nalishlar va ma'naviy qadriyatlarni tanlashni osonlashtiradi. Media ta'limning yoshlarning ma'naviy rivojlanishiga ta'siri katta. Yoshlar ko'pincha ommaviy axborot vositalari orqali jamiyatda mavjud bo'lgan axloqiy normalar va qadriyatlar haqida ma'lumot olishadi. Shu bilan birga, internet va televizor orqali ularga taqdim etilayotgan kontent, ba'zan, nojo'ya, salbiy axloqiy ta'sirlar keltirib chiqarishi mumkin. Buning natijasida, yoshlar axloqiy qarorlar qabul qilishda ko'proq o'zgaruvchanlikka, ehtimoliy xavfga duchor bo'lishadi. Shu sababli mediata'limda to'g'ri va axloqiy jihatdan mas'uliyatli kontentni tanlash juda muhimdir.

Mediata'lim jarayonida yoshlarning ma'naviy qadriyatlari shakllanishi va rivojlanishi alohida ahamiyatga ega. Ommaviy axborot vositalarining ijobiy tomoni shundaki, ular yoshlarni jamiyatda mavjud bo'lgan yaxshi qadriyatlar, masalan, inson huquqlari, do'stlik, mehr-muhabbat, adolat kabi tushunchalar bilan tanishtiradi. Bundan tashqari, mediata'lim orqali yoshlar diniy va milliy qadriyatlarni o'rganish, ularni qadrlashga o'rgatish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bunda media vositalarining pedagogik imkoniyatlari cheksiz bo'lib, ular nafaqat bilim berish, balki axloqiy va ma'naviy ma'lumotlarni ham tarqatish imkoniyatini yaratadi. Mediata'lim jarayonida yoshlar uchun xavf-xatarlar ham mavjud. Internetdagi soxta axborot, salbiy fikrlar, zo'ravonlikni targ'ib qiluvchi materiallar yoshlarning ongini noto'g'ri shakllantirishi mumkin. Yoshlar tez-tez ijtimoiy tarmoqlar orqali soxta, noto'g'ri ma'lumotlarga duch kelishadi, bu esa ularning dunyoqarashini buzishi, ruhiy holatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuning uchun, mediata'limda nazorat va mas'uliyatli yondashuv zarur, ta'lim beruvchilar va ota-onalar yoshlarni noxush ta'sirlardan himoya qilishda muhim rol o'ynaydi. Mediata'lim yoshlarning ma'naviy rivojlanishida muhim vosita bo'lishi mumkin, agar uni ijobiy yo'nalishda rivojlantirish mumkin bo'lsa. Yoshlar, eng avvalo, to'g'ri media-madaniyatini egallashlari kerak, bu esa ularning dunyoqarashini kengaytiradi, o'zini o'zgartirish va ijtimoiy mas'uliyatni his qilishga o'rgatadi. Mediata'lim jarayonida to'g'ri axloqiy

qadriyatlar va ma'naviy normalarni o'rgatish orqali yoshlarning kelajakdagi o'zgarishlarga tayyor bo'lishiga yordam berish mumkin. Buning uchun, media vositalari faqat ilmiy va ma'naviy nuqtai nazardan taqdim etilishi, ijtimoiy tarmoqlarda axloqiy muhitni yaratishga e'tibor berilishi lozim.

Mediata'lim yoshlarning ma'naviy rivojlanishiga muhim ta'sir o'tkazadi, va bu ta'sirning ijobiy bo'lishi har birimizning mas'uliyatimizga bog'liqdir. Shuning uchun, biz yoshlarni to'g'ri yo'naltirish va ularga ma'naviy qadriyatlarni o'rgatishda yordam berishimiz kerak.

Media ta'lim va yoshlarning falsafiy dunyoqarashini yuksaltirish.

Bugungi kunda ommaviy axborot vositalarining roli ta'lim tizimida va yoshlarning falsafiy dunyoqarashini shakllantirishda juda katta. Mediata'lim, ya'ni media vositalari orqali ta'lim, nafaqat texnologiyalarni o'zlashtirishni, balki yoshlarning ongini va dunyoqarashini rivojlantirishni ham o'z ichiga oladi. Falsafiy dunyoqarash – bu insonning hayotga, jamiyatga, va o'zining o'rniga bo'lgan qarashlarining to'plami bo'lib, har bir insonning maqsadi va mavjudlikni anglashida muhim rol o'ynaydi. Media vositalari esa yoshlarni turli falsafiy g'oyalar, mulohazalar va qadriyatlar bilan tanishtirib, ularning fikrlarining shakllanishiga ta'sir o'tkazadi. Mediata'lim yoshlarning falsafiy dunyoqarashini yuksaltirishda asosiy vosita bo'lishi mumkin. Ommaviy axborot vositalari, ayniqsa, internet, ijtimoiy tarmoqlar, va boshqa media manbalari yoshlarni turli falsafiy nuqtai nazarlar bilan tanishtiradi. Bu jarayon orqali yoshlar hayotning turli jihatlari, inson huquqlari, adolat, erkinlik, va yaxshilik kabi asosiy falsafiy tushunchalar haqida o'ylashadi. Media vositalari yordamida yoshlar, nafaqat tarixiy, balki zamonaviy falsafiy g'oyalar va qarashlar bilan ham tanishib, o'zlarining dunyoqarashini kengaytirish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Media vositalari yoshlarning dunyoqarashiga ikki xil ta'sir ko'rsatishi mumkin: ijobiy va salbiy. Ijobiy ta'sirda, media vositalari yoshlarni insoniyat tarixidagi buyuk falsafiy qarashlar va g'oyalarga, shuningdek, zamonaviy ijtimoiy va axloqiy masalalarga jalb etadi. Bu esa yoshlarning ongini rivojlantiradi, ularning falsafiy fikrlash qobiliyatini oshiradi va ularga dunyoqarashini yuksaltirishda yordam beradi. Biroq, media vositalarining salbiy ta'siri ham mavjud: noto'g'ri axborot, manipulyatsiya qilish va fikrlarni cheklash yoshlarni noxush falsafiy qarashlarga yo'naltirishi mumkin. Shuning uchun media ta'limi orqali yoshlarni ongli ravishda ijobiy kontentni tanlashga o'rgatish zarur. Falsafiy dunyoqarashni shakllantirishda media ta'limi katta ahamiyatga ega. Yoshlar o'zlarining dunyoqarashlarini yaratish jarayonida media vositalaridan foydalanib, turli falsafiy yo'nalishlar, axloqiy qadriyatlar va ijtimoiy muammolar haqida ma'lumot olishlari mumkin. Masalan,

ijtimoiy tarmoqlarda, maqolalarda yoki videolarda yoshlarga adolat, erkinlik, inson huquqlari, muhabbat, va tenglik kabi falsafiy g'oyalar taqdim etiladi. Bunday materiallar yoshlarning fikrlash doirasini kengaytiradi va ularni turli falsafiy qarashlarga nisbatan ochiq fikrli bo'lishga undaydi. Shuningdek, media ta'lim yoshlarni o'zlarining falsafiy qarashlarini tahlil qilish va ularga yangi nuqtai nazar bilan qarashga o'rgatadi.

Mediata'lim yoshlarning falsafiy dunyoqarashini yuksaltirishda va ularning ongini shakllantirishda katta rol o'ynaydi. Media vositalari orqali yoshlar turli g'oyalar va qarashlar bilan tanishib, o'z fikrlarini shakllantirish va o'zaro mulohazalar qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Shu bilan birga, ijtimoiy tarmoqlarda yoki internetda tarqatilayotgan noto'g'ri axborotlar yoshlarning dunyoqarashiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuning uchun, yoshlarni to'g'ri va axloqiy jihatdan mas'uliyatli media kontentni tanlashga o'rgatish zarur. Mediata'limning ijobiy yo'nalishda rivojlanishi yoshlarning falsafiy qarashlarini kengaytirishga, ularga adolatli va mas'uliyatli qarorlar qabul qilishda yordam beradi.

Shunday qilib, mediata'lim va yoshlarning falsafiy dunyoqarashini rivojlantirishning o'zaro bog'liqligi ularning kelajagini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda media, ya'ni ommaviy axborot vositalari, kino, teatr, san'atning turlari, madaniyat sarchashmalari, internet orqali uzatilayotgan har qanday ma'lumot inson ongiga o'zining ma'lum bir ta'sirini o'tkazib, uning dunyoqarashini o'zgartirishga sabab bo'lmoqda. Yuqorida tilga olingan tushunchalarning qo'llanilishi va bugungi kunda media ta'lim, media savodxonlik, media tanqid va mediani o'rganishga bo'lgan intilishning asosiy maqsadi ham axborotning yaratilishi, uning tarqalish jarayonini tushunib yetish, tijorat, siyosiy, iqtisodiy, ma'naviy va madaniy maqsadlarda tarqatilayotgan axborotning mohiyatini anglagan holda uni baholay olishdir.

Ayni paytda media ta'lim asoslarini har bir ta'lim muassasasiga o'quv dasturiga kiritish, bolalarga maktabgacha ta'lim jarayonida uning asoslarini interaktiv, turli o'yinlar shaklida tushuntirish, o'sib kelayotgan avlod tomonidan shiddatli axborot oqimida zarurini tanlash va unga tanqidiy yondoshgan holda baholay olish imkonini beradi. Bu esa o'z navbatida yoshlarning kelajakdagi fuqarolik pozitsiyasini yanada mustahkamlanishiga, jahonda yuz berayotgan voqea-hodisalarni xolis baholab, to'g'ri qaror qabul qila olishiga asos bo'ladi.

XULOSA

Xulosa qiladigan bo'lsak media ta'limning yoshlar hayotiga ijobiy ta'siri va ularning falsafiy dunyoqarashini yuksaltirishdagi o'zining katta ahamiyatga ega ekanligi ta'kidlanishi kerak. Media ta'lim yoshlarning ma'naviy, axloqiy va intellektual

rivojlanishiga yordam beradi, ularni zamonaviy axborot va texnologiyalarni ongli tarzda ishlatishga o'rgatadi. Bu jarayon yoshlarning o'z fikrlarini erkin ifodalash, mustaqil fikrlash va ijtimoiy mas'uliyatni his qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Shuningdek, media ta'lim falsafiy dunyoqarashni shakllantirishda, yoshlarning hayotga munosabatini kengaytirishda va ularning jamiyatdagi o'rni va vazifalarini anglashda muhim rol o'ynaydi. Bunday ta'lim tizimi yoshlarni ma'rifatli, adolatli va yangiliklarga ochiq fikrli insonlar sifatida tarbiyalashga yordam beradi. Natijada, media ta'limning yoshlar hayotidagi roli faqat axborot olishni emas, balki ularda ma'naviy barkamollik va ijtimoiy ongni rivojlantirishni ham o'z ichiga oladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. "Mediata'lim va yoshlar tarbiyasi" – O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, 2020.
2. "Mediata'limning yoshlar shaxsiyatiga ta'siri" – Sh. X. To'xtasinova, Tashkent, 2018.
3. "Falsafiy tafakkur va yoshlar: Mediata'limning roli" – S. A. Mirzaev, 2022.
4. "Ommaviy axborot vositalari va yoshlarning dunyoqarashi" – G. S. Azimov, 2021.
5. Gaybullaevna, N. M. (2021). Linguoculturological properties of medical units of uzbek language. *Journal of Contemporary Issues in Business & Government*, 27(4).
6. Davronov D. I. Methodological Possibilities of using the Media Education System in the Educational Process // *International Journal of Culture and Modernity*. – 2021. – T. 11.– С. 32-37.
7. Алимова, А. Н., & Бабаева, Ш. Б. (2021). СОЦИАЛЬНАЯ РЕАЛЬНОСТЬ СОВРЕМЕННОГО ОБУЧЕНИЯ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ. НАУКА, ОБРАЗОВАНИЕ, ОБЩЕСТВО: АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ, ДОСТИЖЕНИЯ И ИННОВАЦИИ (pp. 134-136).
8. Фазылова, Н. С., & Бабаева, Ш. Б. (2021). ЭФФЕКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ОВЛАДЕНИЯ РУССКИМ ЯЗЫКОМ МЛАДШИМИ ШКОЛЬНИКАМИ.